

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІТ-ФАХІВЦЯ: ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ І ДЕМОГРАФІЧНІ ПРЕДИКТОРИ

Статтю присвячено актуальній проблемі дослідження чинників формування соціально-комунікативних якостей фахівців у сфері ІТ. Доведено, що в структурі соціально-комунікативного потенціалу виявлено два блоки показників: «особистісні особливості спілкування» та «блок професійного спілкування». Показано, що якщо перший блок визначався повним набором індивідуально-психологічних рис, то предиктором показників другого блоку є сумлінність. Демографічним предиктором виступає місце проживання ІТ-фахівців.

Ключові слова: ІТ-фахівці, індивідуально-психологічні предиктори, соціально-комунікативний потенціал, м'які навички, демографічні предиктори, регресійні моделі.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української економіки сектор інформаційних технологій (ІТ) став однією з найбільш динамічних галузей в Україні. За словами глави держави, наразі в ІТ створюється 4% ВВП, а через 2 роки очікується, що це буде 6–8% ВВП [9]. Відповідно, на ринку праці попит на ІТ-фахівців зростає і актуалізується питання стосовно створення і регулярного перегляду критеріїв професійно-важливих якостей таких фахівців. Зокрема, формується поняття «м'яких» навичок або компетенцій (англ. *soft skills*). Вони протиставляються жорстким – спеціальним вузькопрофесійним навичкам або компетенціям (англ. *hard skills*), бо не мають однозначної жорсткої прив'язки до конкретної діяльності. Дж. Беклунд та Дж. С'еннессон стверджують, що професійні, так звані «тверді» компетентності інженерів-програмістів являють собою лише малу частину компетентностей, необхідних для того, щоб бути успішним на практиці [13, с. 509–515].

Так, важливим є розвиток компетенцій, які дозволяють майбутнім ІТ-фахівцям бути успішними і ефективними в роботі, зокрема і завдяки ефективній комунікації [12, с. 29–34].

Комунікативна компетентність визначає здатність здійснювати спілкування в умовах професійної діяльності у сфері розробки програмного забезпечення [3].

На думку сучасних авторів, комунікативний критерій полягає: у здатності майбутніх інженерів-програмістів до міжособистісного та професійного спілкування; в умінні вільно оперувати інформацією; у навичках співвідносити власні потреби з потребами організації та колективу; у здатності подавати необхідну інформацію, враховуючи потреби та особливості аудиторії; у компетентності вирішувати конфліктні ситуації у професійному середовищі; у здатності швидко та ефективно виконувати розпорядження та

завдання, приймати рішення, а також чітко і ясно повідомляти про них підлеглих та керівництво; в умінні демонструвати повагу у спілкуванні з кожним; у спроможності встановлювати ділові контакти; в умінні етично поводити себе у професійному середовищі з урахуванням культурних особливостей [15; 19]. Г.І. Радельчук вказує, що успішність створення програмного забезпечення пов'язана не лише з технічними знаннями учасників проектної команди, але і з їхнім умінням адаптувати свої особисті якості і навички до контексту проекту і поєднувати їх з інтересами колективу. Соціальні навички також визначають стиль спілкування людини – те, як вона слухає інших людей, реагує на почуте, бере участь в обговореннях і висуває аргументи на користь власної точки зору [10].

Все вищезазначене доводить актуальність даної статті та зумовлює важливість дослідження проблеми чинників формування соціально-комунікативних якостей фахівців у сфері ІТ.

Аналіз останніх публікацій. В сучасній літературі для позначення «власне особистісного в особистості» психологи здебільшого вживають термін «особистісний потенціал» – інтегральну характеристику особистісної зрілості людини. Зазначене поняття змістовно розкриває ідею «мінливої особистості в мінливому світі» [6] і характеризує такі механізми взаємодії особи з реальною дійсністю, котрі спрямовані не лише на пристосування до певних умов, а й передбачають готовність та здатність до їхньої зміни, спроможність виконувати задумане незалежно від зовнішніх, зокрема, несприятливих умов. Сформованість зазначеного потенціалу визначає здатність особи перейти від завчених автоматичних реакцій поведінки до гнучкого ситуаційного реагування та адекватної і відповідної до обставин позиції, що забезпечує успішну життєдіяльність її, першочергово в ситуаціях загрози, невизначеності, успіху тощо [6].

Стосовно соціально-комунікативних якостей особистості відокремлюють безпосередньо комунікативний потенціал – який розглядається Р.В. Кириченко як характеристика можливостей людини, які і визначають якість її спілкування. Комунікативний потенціал – це єдність трьох складників:

1) комунікативні властивості особистості характеризують розвиток потреби в спілкуванні, відношення до способу спілкування;

2) комунікативні здібності – це здібність володіти ініціативою в спілкуванні, активністю, емоційно реагувати на стан партнерів по спілкуванню, формувати та реалізовувати індивідуальну програму спілкування;

3) комунікативна компетентність – це знання норм та правил спілкування, наприклад наукового, володіння його технологією тощо [2].

Комунікативний потенціал для Л.І. Левкіної – це «сукупність всіх наявних внутрішніх можливостей особистості (в тому числі засобів, джерел) в області спілкування (транзактної передачі інформації у вигляді інтелектуальних сигналів, знаків, символів від людини до людини), які можуть бути використані в разі необхідності з метою взаємодії через спілкування; ступінь потужності можливого вияву комунікаційної функції особистості потенційно (в майбутньому) по відношенню до інших людей» [4, с. 60]. Комунікативний потенціал особистості – це динамічна система всіх наявних внутрішніх взаємопов'язаних властивостей і здібностей ядра особистості (в тому числі засобів, джерел) в транзактній передачі інформації, які можуть бути використані в разі потреби з метою взаємодії через спілкування [5, с. 55–56]. А комунікативна компетентність особистості – це рухлива узагальнююча інтегральна властивість володіння особистістю комунікативними навичками і вміннями, орієнтація в різних комунікативних середовищах і засобах, що в тому числі специфічно виражаються в рамках професії [5, с. 57].

Акцентуючи увагу на значущості комунікативних рис особистості у процесі взаємопізнання, взаєморозуміння та спілкування індивідів, Г.Г. Самохвалова розрізняє зону актуального комунікативного розвитку (комунікативний арсенал) і зону потенційного комунікативного розвитку (комунікативний потенціал) [11, с. 57]. Під комунікативним арсеналом дослідниця розуміє індивідуально-своєрідний комплекс комунікативних якостей індивіда (внутрішньоособистісних і соціально-психологічних), які характеризують його актуальні можливості в здійсненні комунікативного складника різних видів діяльності (ігрової, трудової, продуктивної, навчальної). Для І.В. Мартиненко [7] поняття «комунікативний потенціал особистості» означає наявність у індивіда певних особистісних комунікативних якостей,

які характеризують його можливості у здійсненні комунікативної діяльності, створюють актуальну і потенційну зони їх застосування.

Є.В. Міхалкіна, Н.А. Косолапова, Д.А. Міхалкіна [8] використовують поняття «соціально-комунікативний потенціал» і розглядають його на прикладі випускників середньої школи на двох рівнях: мезорівні та мікрорівні. Соціально-комунікативний потенціал мезорівня визначається соціальним середовищем навчальних закладів, активністю і залученістю викладачів в освітній процес, якість якого вимірюється індивідуальними досягненням учнів. Автори зазначають, що соціально-комунікативний потенціал мікрорівня формується завдяки розвитку у соціальному середовищі близького оточення учня (сім'я, друзі, знайомі), рівень якого вимірюється інвестиційними внесками сім'ї в додаткову освіту школяра (підготовка до ЗНО, профільне навчання, факультативне навчання, участь в олімпіадах, конкурсах, додаткових освітніх програмах). У загальному вигляді суб'єкти, чинники та індикатори конкурентоспроможності згруповані за видами активності учня у формуванні конкурентоспроможності [8].

Отже, соціально-комунікативний потенціал виступає однією із суттєвих концептуалізацій професійно-важливих якостей фахівця, що характеризують особливості його міжособистісного спілкування. Проте необхідно зазначити, що поки відсутні помітні наукові розробки в напрямку опрацювання індивідуально-психологічних та демографічних чинників формування працівників ІТ-галузі.

Метою статті виступає встановлення структурно-функціональних взаємозв'язків між елементами соціально-комунікативного потенціалу та визначення індивідуально-психологічних та демографічних предикторів соціально-комунікативних якостей фахівців ІТ-компаній.

Виклад основного матеріалу. На базі рекрутингової компанії, що займається професійним відбором спеціалістів для українських та міжнародних ІТ-компаній, досліджено 182 фахівця. У дослідженні взяли участь спеціалісти обох статей (чоловіки – 79,7%, жінки – 20,3%) у віці від 29 до 54 років. 84 особи представляють Україну (46,2%), 11 осіб – Польщу (6,0%), 27 осіб – Румунію (14,8%) і 60 осіб – Росію (33,0%). Всі вони мають вищу технічну освіту. Випробовувані були мотивовані до участі в дослідженні отриманням зворотного зв'язку у вигляді надання результатів кожному випробуваному і необхідних роз'яснень. Рівень концентрації піддослідних можна охарактеризувати як достатній, оскільки дослідження проходило протягом двох годин у робочий час.

Методичний апарат дослідження характеризувався наступним інструментарієм. Особливості *демографічних предикторів* (вік, стать, освіта,

країна проживання) визначались за допомогою спеціально створеної анкети. Параметри *індивідуально-психологічних предикторів* (особистісних рис: екстраверсія, сумлінність, емоційна стабільність, відкритість, доброзичливість) визначались за допомогою методики NEO-FFI «Велика п'ятірка». Параметри *ціннісних орієнтацій* (орієнтації на підтримку, відповідність, незалежність, альтруїзм, керівництво, структура, різноманітність) визначались за допомогою семантичного диференціалу. Ряд параметрів *соціально-комунікативного потенціалу* (здатність до впливу, прямота у спілкуванні, асертивність, передбачливість) визначались за допомогою семантичного диференціалу. Інші параметри (вміння презентувати результати, здатність враховувати інтереси інших, відповідальність) визначались за допомогою об'єктивних тестів, організованих як вирішення конкретних ситуацій.

На першому етапі було проаналізовано кореляційні взаємозв'язки за коефіцієнтом кореляції Пірсона [21] між параметрами соціально-комунікативного потенціалу особистості. Шляхова діаграма для даної кореляційної матриці наведена на рисунку 1.

Під час аналізу цієї діаграми виявлено міцні додатні зв'язки між такими показниками вміння

презентувати результати, як здатність враховувати інтереси інших та відповідальність (від $r = 0,519$ до $r = 0,597$). Очевидно, що це зумовлено методикою оцінювання цих параметрів – за допомогою об'єктивних тестів, організованих як вирішення конкретних ситуацій. Цей набір показників отримав назву «блок професійного спілкування», який описував спілкування між людьми, що зв'язані інтересами справи і мають повноваження для встановлення ділових контактів, вирішення ділових проблем і здійснення конкретних підходів до їх вирішення. Прямий взаємозв'язок між цими показниками показує, що розвиток одного з аспектів професійного спілкування веде за собою розвиток всіх інших аспектів професійного спілкування. Зазначений блок можна розглядати як єдиний конструкт, що свідчить про старанність у професійному спілкуванні.

Інші параметри соціально-комунікативного блоку знаходяться у контрадикторних відносинах: тобто формують між собою як додатні, так і від'ємні кореляції. Зокрема, здатність до впливу виявила від'ємну кореляцію з прямою у спілкуванні ($r = -0,308$; $p < 0,001$) та додатні кореляції з асертивністю ($r = 0,191$; $p = 0,010$) та передбачливістю ($r = 0,229$; $p = 0,002$). Всі зазначені кореляції були статистично значущими на рівні

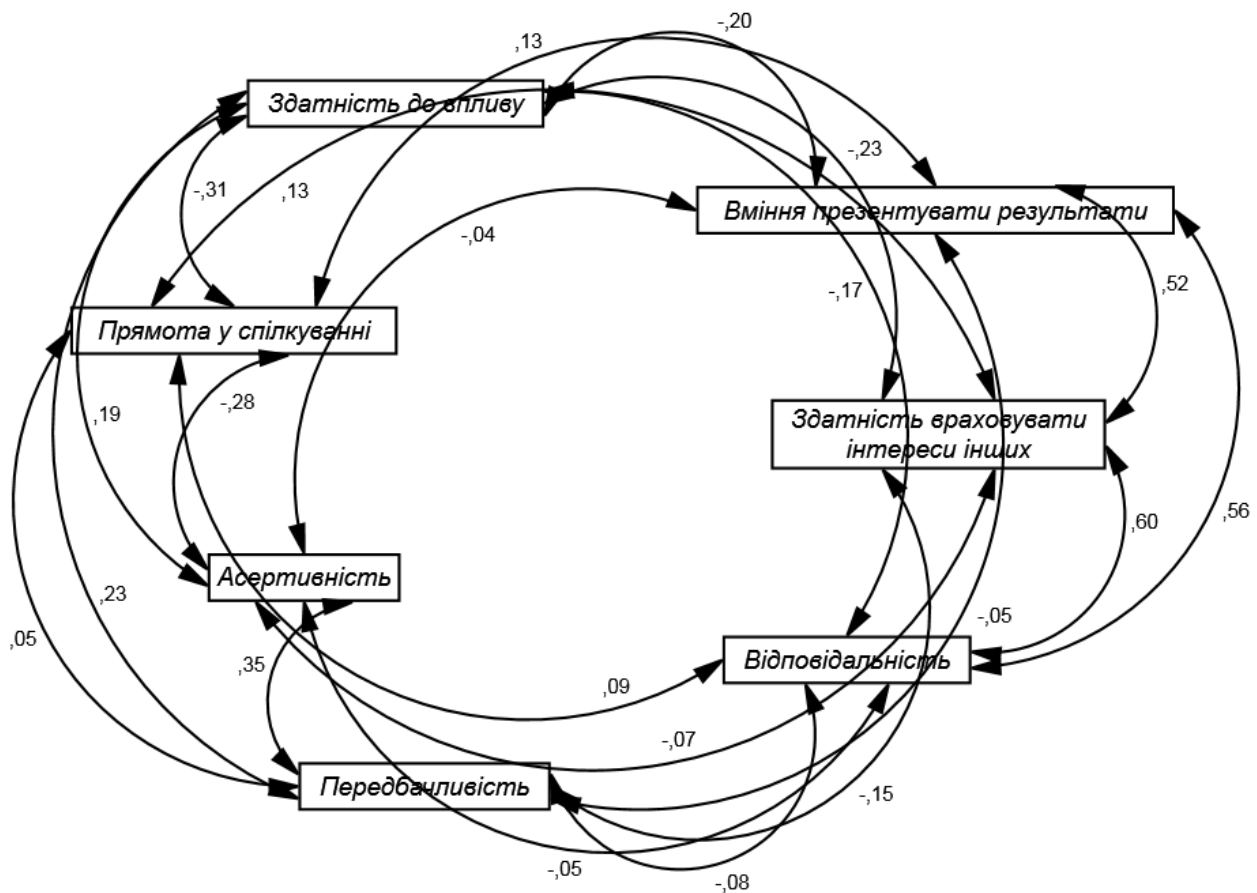

Рис. 1. Шляхова діаграма, що репрезентує кореляційні зв'язки між параметрами соціально-комунікативного потенціалу

$p < 0,05$. Відповідно, ІТ-фахівці, які здатні впливати на оточення, характеризуються впевненістю у спілкуванні, проникливістю, умінням вести себе холодно і раціонально, бачити за афектом логіку, намагаються триматися ввічливо і відсторонено. Своєю чергою прямота у спілкуванні виявила від'ємну кореляцію з асертивністю ($r = -0,280$; $p < 0,001$), проте кореляційний зв'язок між прямою у спілкуванні та передбачливістю не був статистично значущим ($r = 0,054$; $p = 0,457$). Отже, ті ІТ-фахівці, що поводяться природно, просто і прямолінійно, відчують складності у відстоюванні власної точки зору, не порушуючи моральних прав іншої людини. І наостанок, асертивність виявила статистично значущу додатну кореляцію з передбачливістю ($r = 0,349$; $p < 0,001$). Таким чином, встановлено, що у ІТ-фахівців здатність бачити прихований сенс життєвих ситуацій і взаємин між людьми, вміння за необхідності згладжувати конфлікти і уникати гострих моментів в спілкуванні, тонко розбиратися в мотивах поведінки оточуючих сполучається з умінням відстоювати свої інтереси у спілкуванні. Цей блок соціально-комунікативних якостей не виявив єдиної конструктивної характеристики, але отримав назву «особистісні особливості спілкування», адже він описував індивідуально-стильові особливості спілкування ІТ-фахівців.

Слід зазначити, що коефіцієнтом кореляції, найбільш сильним за абсолютним значенням, який пов'язував блок «особистісних особливостей спілкування» та блок «блок професійного спілкування», виступав коефіцієнт кореляції між здатністю до впливу і здатністю враховувати інтереси інших ($r = -0,232$; $p = 0,002$). Цей коефіцієнт кореляції був від'ємним і свідчив про те, що вміння ІТ-фахівця здійснювати вплив на своїх колег вступає у конфлікт з їхніми інтересами. Інші коефіцієнти кореляції, які виявив параметр здатності до впливу, також були від'ємними: з умінням презентувати результати ($r = -0,203$; $p = 0,006$) та з відповідальністю ($r = -0,175$; $p = 0,018$). Все це свідчить про те, що прояви міжособистісного впливу у фахівців ІТ-компаній вступають у протиріччя з бажанням підпорядковуватись керівництву у робочому процесі. Також слід звернути увагу на статистично значущий від'ємний коефіцієнт, який пов'язував передбачливість зі здатністю враховувати інтереси інших ($r = -0,150$; $p = 0,043$). Тобто здатність розуміти мотиви іншої людини, прогнозувати її поведінку призводить до того, що фахівці вдаються до маніпулювання і ставлять власні інтереси вище інтересів інших.

На другому етапі дослідження використовувалась множинна лінійна регресія. Для виявлення найбільш значущих предикторів, що визначають рівень компонентів соціально-комунікативного потенціалу, використовувалась процедура регре-

сійного аналізу з одночасним включенням усіх предикторів [17], що дозволяло використовувати кожний інший предиктор у якості контрольної змінної. У якості предикторів використовувались соціально-демографічні чинники, особистісні риси та ціннісні орієнтації. У якості результуючих змінних – параметри соціально-комунікативного потенціалу. Інтерпретувались лише статистично значущі предиктори.

Виявлено, що статистично значущими предикторами такого елемента соціально-комунікативного потенціалу, як здатність до впливу, виступали: відкритість до досвіду ($\beta = 0,171$; $p = 0,027$), орієнтація на керівництво ($\beta = 0,404$; $p < 0,001$), проживання у Румунії ($\beta = -0,284$; $p < 0,001$). Коефіцієнт детермінації для всієї регресійної моделі склав $R^2 = 0,329$. Таким чином, можна зазначити, що у ІТ-фахівців, відкритих до отримання нової інформації та орієнтованих на пріоритети лідирування у колективі, виявляється здатність впливати на інших співробітників. Своєю чергою слід зазначити, що організаційне середовище у такій країні, як Румунія, порівняно з українським організаційним середовищем менш сприяє формуванню здатності до впливу.

Показано, що статистично значущими предикторами такого параметру блоку соціально-комунікативного потенціалу, як прямота у спілкуванні, виступали: емоційна стабільність ($\beta = -0,236$; $p < 0,001$), доброзичливість ($\beta = -0,175$; $p = 0,022$), орієнтація на відповідність ($\beta = 0,304$; $p = 0,001$), орієнтація на структуру ($\beta = 0,241$; $p = 0,002$), орієнтація на альтруїзм ($\beta = 0,217$; $p = 0,015$), орієнтація на керівництво ($\beta = -0,350$; $p = p < 0,001$), орієнтація на різноманітність ($\beta = 0,174$; $p = p < 0,001$). Коефіцієнт детермінації для всієї регресійної моделі склав $R^2 = 0,413$. Відповідно, такі особистісні риси, як негативна емоційність, конкурентність, дратівливість, ворожість до інших виявляється в прямолінійному спілкуванні, цьому сприяють ціннісні орієнтації на неформальне спілкування в організації та відповідність її структурі.

Визначено, що статистично значущими предикторами такого параметру блоку соціально-комунікативного потенціалу, як асертивність, виступали екстраверсія ($\beta = 0,170$; $p = 0,023$), сумлінність ($\beta = 0,205$; $p = 0,008$), емоційна стабільність ($\beta = 0,165$; $p = 0,012$), орієнтація на підтримку ($\beta = -0,271$; $p = 0,001$), орієнтація на альтруїзм ($\beta = 0,232$; $p = 0,011$), орієнтація на керівництво ($\beta = 0,204$; $p = 0,015$), орієнтація на структуру ($\beta = 0,222$; $p = 0,011$). Коефіцієнт детермінації для всієї моделі склав $R^2 = 0,425$. Отже, дисциплінованість, відповідальність, ретельність у поєднанні з емоційним самоконтролем, товариськістю та активністю є диспозиційними чинниками здатності відстояти себе у міжособистісних стосунках, поважаючи свої права і права інших людей. Всі

ці риси активніше реалізуються під час орієнтації на дотримання самостійної позиції в організації.

Доведено, що статистично значущими предикторами такого параметру блоку соціально-комунікативного потенціалу, як передбачливість, виступали сумлінність ($\beta = 0,298$; $p < 0,001$), емоційна стабільність ($\beta = 0,186$; $p = 0,003$), доброзичливість ($\beta = 0,242$; $p < 0,001$), орієнтація на відповідність ($\beta = 0,232$; $p = 0,010$). Коефіцієнт детермінації для всієї моделі склав $R^2 = 0,461$. Таким чином, у формуванні соціального прогнозування суттєву роль грають індивідуально-особистісні риси, а саме: дисциплінованість, відповідальність, ретельність у поєднанні зі схильністю підпорядковувати особисті потреби потребам групи. Дотримання норм відповідності організації виступає ціннісним обґрунтуванням здатності до соціального прогнозування.

Виявлено, що статистично значущим предиктором такого елементу соціально-комунікативного потенціалу, як вміння презентувати результати, виступала така особистісна риса, як сумлінність ($\beta = 0,187$; $p = 0,040$), проживання у Польщі ($\beta = 0,195$; $p = 0,012$), проживання у Румунії ($\beta = 0,320$; $p < 0,001$). Коефіцієнт детермінації для всієї моделі склав $R^2 = 0,180$. Можна припустити, що високий рівень сумлінності сприяє розвитку вміння презентувати результати, оскільки індивід, що характеризується таким рівнем, чесно, старанно, ретельно виконує свої обов'язки і, зокрема, здатний розкрити необхідні аспекти інформації, що презентується. Своєю чергою слід зазначити, що організаційне середовище у таких країнах, як Румунія та Польща, порівняно з українським організаційним середовищем більш сприяє здатності презентувати результати.

Показано, що статистично значущими предикторами такого елементу соціально-комунікативного потенціалу, як здатність враховувати інтереси інших, виступали орієнтація на альтруїзм ($\beta = 0,216$; $p = 0,042$), проживання у Польщі ($\beta = 0,155$; $p = 0,049$), проживання у Румунії ($\beta = 0,190$; $p = 0,031$). Коефіцієнт детермінації для всієї моделі склав $R^2 = 0,165$. Отже, орієнтація на безкорисливе надання допомоги людям сприяє розвитку здатності враховувати інтереси інших, оскільки індивід, що виявляє співчуття, толерантність, поблажливість до помилок інших людей, є орієнтованим на допомогу, також виявляє і піклування про інтереси інших людей. Своєю чергою слід зазначити, що організаційне середовище у таких країнах, як Румунія та Польща, порівняно з українським організаційним середовищем більш сприяє здатності враховувати інтереси інших.

Визначено, що статистично значущими предикторами такого елементу соціально-комунікативного потенціалу, як відповідальність, виступали сумлінність ($\beta = -0,219$; $p = 0,023$), проживання у Польщі ($\beta = 0,160$; $p = 0,046$), проживання у Румунії

($\beta = 0,204$; $p = 0,024$). Коефіцієнт детермінації для всієї моделі склав $R^2 = 0,122$. Очевидно, що така індивідуально-особистісна риса, як сумлінність, яка виражає ступінь свідомого контролю з боку суб'єкта за своєю поведінкою і діяльністю, самовладанням, завзятістю, організованістю, дисциплінованістю, відповідальністю, ретельністю, точністю в роботі, орієнтацією на завдання, сприяє відповідальній поведінці ІТ-фахівця. Адже всі ці риси сприяють зосередженню індивіда на особистісних і професійних цілях. Окрім цього, організаційне середовище у таких країнах, як Румунія та Польща, порівняно з українським організаційним середовищем більш сприяє формуванню відповідальної поведінки.

Обговорення. Результати аналізу даних дослідження свідчать про те, що якщо «особистісні особливості спілкування» визначались повним набором індивідуально психологічних рис, таких як екстраверсія, доброзичливість, відкритість досвіду, емоційна стабільність та відкритість досвіду, тоді як предиктором показників «блоку професійного спілкування» виступала лише сумлінність. Це підтверджується даними інших емпіричних досліджень, які свідчать про те, що якщо учасники команди поділяють атит'юди, пов'язані з роботою, такі як підзвітність і надійність, всі будуть співпрацювати, а робота в команді легко продовжиться, сприяючи задоволенню. Але якщо вони поділяють ненадійність і не відчувають відповідальності (низька сумлінність), комунікація буде порушена [20]. Зокрема, сумлінність та екстраверсія суттєво корелюють з рейтингами працездатності для звичайних і підприємливих робочих місць [16]. Валідність цих висновків була продемонстрована в інших дослідженнях, оскільки сумлінність суттєво співвідноситься з продуктивністю роботи в усіх професіях, а екстраверсія позитивно пов'язана з професіями, які потребують соціальних навичок [14], а також в роботі Б.В. Бірона та К.О. Портянкіної, де підкреслюється психологічний зміст вдячності в діяльності професіонала [1]. Широкий спектр ціннісних орієнтацій, серед яких ключову роль грали орієнтація на структуру, альтруїзм, відповідність та керівництво, також виявили себе як предиктори соціально-комунікативного блоку. Відповідні дані про роль цінностей у соціальній комунікації можна знайти у Н. Лумана [18], який, визначаючи ціннісне відношення комунікації, вказував, що цінність втягується в комунікацію за допомогою імлікації.

Висновки. Таким чином, в структурі соціально-комунікативного потенціалу виявлено два блоки показників. Перший блок – «блок професійного спілкування» описував спілкування між людьми, що зв'язані інтересами справи і мають повноваження для встановлення ділових контактів, вирішення ділових проблем і здійснення

конкретних підходів до їх вирішення. Другий блок – «особистісні особливості спілкування» описував індивідуально-стильові особливості спілкування ІТ-фахівців. Виявлено найбільш значущі предиктори, що визначають рівень компонентів соціально-комунікативного потенціалу. Показано, що якщо «особистісні особливості спілкування» визначались повним набором індивідуально психологічних рис, таких як екстраверсія, доброзичливість, відкритість досвіду, емоційна стабільність, то предиктором показників «блоку професійного спілкування» виступала лише сумлінність. Визначено, що в широкому спектрі таких ціннісних орієнтацій, як предиктори соціально-комунікативного блоку, ключову роль грали орієнтація на структуру, альтруїзм, відповідність та керівництво. Демографічним предиктором виступало місце проживання ІТ-фахівців.

Література

1. Бірон Б.В., Портянкіна К.О. Психологічний зміст вдячності в діяльності професіонала. *Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. праць Класичного приватного університету*. 2018. № 6 – у друку.
2. Кириченко Р.В. Комунікативний потенціал особистості студентів вищих технічних навчальних закладів. *Вісник Одеського національного університету. Психологія*. 2012. Т. 17, Вип. 8. С. 91–98.
3. Круглик В.С. Система підготовки майбутніх інженерів-програмістів до професійної діяльності у вищих навчальних закладах [Текст] : [монографія] ; за ред. д-ра пед. наук, проф. В. В. Осадчого. Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2017. 383 с.
4. Левкіна Л.И. Коммуникативный потенциал – исследование понятийно-терминологического аппарата. *Коммуникология*. 2013. Том 2. №2. С. 51–64.
5. Левкіна Л.И. Потенциал коммуникативной компетентности представителей органов государственной власти. *Коммуникология*. 2014. 7 (5). С. 54–60.
6. Личностный потенциал: структура и диагностика / Авт. кол.: А.Ж. Аверина, Л.А. Александрова, И.А. Васильев и др. Москва : Смысл, 2011. 679 с.
7. Мартиненко І. В. Комунікативний потенціал особистості як об'єкт психокорекційного впливу у системі формування комунікативної діяльності дітей із системними порушеннями мовлення. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2017. № 27. С. 71–76.
8. Михалкина Е.В., Человеческий капитал и конкурентоспособность выпускников российской средней школы: потенциал формирования и проблемы измерения / Е.В. Михалкина, Н.А. Косолапова, Д.А. Михалкина. *Вопросы регулирования экономики (JER)*. 2014. Том 5, №1. С.13–25.
9. Порошенко П. Петро Порошенко on Twitter 26 лютого 2019 о 06:23: У 2016 кількість ІТ-спеціалістів ледь ... URL: <https://twitter.com/poroshenko/status/1100400972575186944>.
10. Радельчук Г.І. Формування професійних компетенцій сучасного інженера-програміста. *Зб. наук. пр. ф-ту приклад. математики та комп'ютер. технологій Хмельниць. нац. ун-ту. Хмельницький*, 2009. № 1 (2). С. 142–147.
11. Самохвалова А.Г. Коммуникативные трудности ребенка : проблемы, диагностика, коррекция : учеб.-метод. пособ. Санкт-Петербург : Речь, 2011. 432 с.
12. Слюсарчук Ю. Компетентнісний підхід до підготовки ІТ-фахівців на основі проектного навчання / Ю. Слюсарчук, Л. Джавала, Л. Угрин. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформатизація вищого навчального закладу*. 2015. № 831. С. 29–34.
13. Backlund, G. Training young engineers to see. / G. Backlund, J. Sjunnesson. *AI & society*. 2012. 27(4). P. 509–515.
14. Barrick M. The big five personality dimensions and job performance: a meta-analysis / M. Barrick, M. Mount. *Personnel Psychology*. 1991. 44(1). P. 1–26.
15. Clarke P. The situational factors that affect the software development process: Towards a comprehensive reference framework. / P. Clarke, R. V. O'Connor. *Information and Software Technology*. 2012. 54(5). P. 433–447.
16. Cole M. Job type and recruiters' inferences of applicant personality drawn from resume biodata: Their relationships with hiring recommendations. / M. Cole, H. Feild, W. Giles. *Journal of Selection and Assessment*, 2004. 12(4). P. 363–367.
17. Keith, T. Z. Multiple Regression and Beyond: An Introduction to Multiple Regression and Structural Equation Modeling. New York, NY: Taylor & Francis, 2015. 600 p.
18. Luhmann N. Was ist Kommunikation. *Information Philosophic*. Marz. 1987. S. 4–16.
19. McLeod, L. Factors that affect software systems development project outcomes: A survey of research. / L. McLeod, S. G. MacDonell, *ACM Computing Surveys (CSUR)*. 2011. 43(4). 24.
20. Molleman, E. Person-job fit applied to teamwork: A multilevel approach. / E. Molleman, A. Nauta, K. A. Jehn, *Small Group Research*. 2014. 35. P. 515–539.
21. Pearson K. Notes on regression and inheritance in the case of two parents. *Proceedings of the Royal Society of London*. 1895. No 58. P. 240–242.

Максименко Н. Л. Социально-коммуникативный потенциал ит-специалиста: индивидуально-психологические и демографические предикторы

Статья посвящена актуальной проблеме исследования факторов формирования социально-коммуникативных качеств специалистов в сфере ИТ. Доказано, что в структуре социально-коммуникативного потенциала обнаружено два блока показателей: «личностные особенности общения» и «блок профессионального общения». Показано, что если первый блок определялся полным набором индивидуально-психологических черт, то предиктором показателей второго блока является добро-совестность. Демографическим предиктором выступает место жительства ИТ-специалистов.

Ключевые слова: ИТ-специалисты, индивидуально-психологические предикторы, социально-коммуникативный потенциал, мягкие навыки, демографические предикторы, регрессионные модели.

Maksymenko N. L. IT-specialist socio-communicative potential: individual-psychological and demographic predictors

The article is devoted to the actual problem of researching the factors of formation of social and communicative qualities of IT-specialists. It is proved that in the structure of socio-communicative potential two blocks of indicators were revealed: “personal features of communication” and “block of professional communication”. It is shown that if the first block was determined by a complete set of individual psychological features, then the predictor of the indicators of the second block is conscientiousness. The demographic predictor is the place of residence of IT specialists.

Key words: IT professionals, individual psychological predictors, socio-communicative potential, soft skills, demographic predictors, regression models.